

ECONOMIC SCIENCES

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Наталія Гахович¹

Оксана Кушніренко²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-204-3-13>

Російське вторгнення в Україну вже називають «катастрофою поверх катастрофи», що додає до існуючих викликів, таких як пандемія, зміна клімату, тотальна діджиталізація, нестача продовольства для багатьох країн, ще більшою загрози для усього світу та спричиняє невідворотні наслідки для суспільства. Військові дії призводять не тільки до значних втрат, руйнування міст та загибелі людей, а й спричиняють гуманітарну катастрофу. Як зазначає ООН, кількість людей, які постраждають від небезпеки нестачі продовольства в усьому світі, може бути найвищою за 15 років [1].

В науковій літературі є численні документальні свідчення та аналітичні напрацювання, які доводять взаємозалежність між збройними конфліктами та розвитком. Перш за все, це серйозні економічні витрати – пошкодження інфраструктури, скорочення чисельності працездатного населення, інфляція, дефіцит, невизначеність, зростання боргу та порушення нормальної економічної діяльності. Але існують і непрямі наслідки, які виникають навіть після припинення збройних конфліктів, а

---

¹ ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», Україна

² ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України», Україна

саме руйнація ключових громадських інститутів, слабкість демократичних режимів, корупційні схеми при розподілі природних ресурсів, поширення злочинності [2]. Узагальнюючи вищевикладене, можна сказати, що конфлікти призводять до довгострокових негативних наслідків для суспільства, представлених в таблиці 1.

Таблиця 1

Економічні наслідки війни для промислового розвитку України

№	Наслідки	Коротка характеристика
1	2	3
1	Гуманітарні ризики	Загрози втрати здоров'я і життя мирних людей через військові дії (обстріли, бомбардування, мінування). Відсутність умов для надання медичної допомоги, погіршення доступу до продовольства й води, перебої надання комунальних послуг, руйнування житла унеможлиблює нормальні умови життя населення.
2	Логістичні ризики	Руйнування інфраструктури (доріг, залізничного перевезення), закриття українських портів (90% продовольчого експорту з України). Припинення роботи морських портів внаслідок військових дій (у Миколаєві, Маріуполі, Бердянську, Скадовську та Херсоні) як логістичних хабів призводить до руйнування торговельних потоків, це загроза глобальній продовольчій безпеці для країн-імпортерів продовольства (зерна, кукурудзи, олії), зокрема в країни Південної Азії (Корея, Китай) та Північної Африки (Єгипет, Лівія, Туніс).

Продовження Таблиці 1

1	2	3
3	Цінові ризики	Підвищення цін на сировину, зокрема для харчової індустрії зростають, оскільки санкції проти Білорусі та Росії мають великий вплив на ланцюги постачання добрив. Вплив підвищення цін в основному відчують компанії в галузі кормів, хлібопекарської промисловості, пивоварів та виробників рослинних олій і спредів через їхню велику залежність від зернових та олійних культур. До того ж зростання цін на харчові продукти призведе до додаткового збільшення кількості недоїдаючих людей у всьому світі з 7,5 млн до потенційно понад 13 млн людей у найближчі кілька років.
4	Трудові ризики	Зовнішня (більше 3 млн біженців) та внутрішня міграція робочої сили (більше 12 млн внутрішньо переселених осіб), участь кваліфікованих працівників у військових діях та залучення до складу територіальної оборони, спричиняє кадровий голод на підприємствах.
5	Енергетичні ризики	Після вторгнення Росії українська енергосистема зазнала локальних пошкоджень. Галузі, які є основними споживачами природного газу та електроенергії, сильно постраждають від різкого зростання оптових цін на енергоносії. Промисловість залежить від енергії для виробництва палива, електроенергії, добрив, пестицидів, мастильних матеріалів та багатьох інших продуктів.
6	Фінансові ризики	Ризики обмінного курсу, зростання державного боргу та економічного падіння ВВП, неможливість інвестиційної діяльності. Поряд із зростанням інфляції перед українською економікою стоять девальваційні ризики: припинення роботи офіційного валютного ринку та фіксація курсу гривні Національним банком на довосенному рівні.

Продовження Таблиці 1

1	2	3
7	Виробничі ризики	Підприємства, які опинилися в зонах активних бойових дій, змушені евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Інші розташовані далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачу сировини. За даними Європейської Бізнес-Асоціації, 17% компаній повідомили, що працюють у повному обсязі, 16% обмежили географію своєї діяльності, 19% були змушені закрити частину офісів, 29% компаній не працюють, а 27% призупинили (планують відновлювати діяльність), а 1% закриватиме свій бізнес [3].
8	Переорієнтація глобальних ланцюгів доданої вартості	Збої в торгівлі призводять до додаткового попиту на продовольчу продукцію в інших регіонах виробництва. Це призводить до збільшення попиту та підвищення цін на комплектуючі та напівфабрикати з інших регіонів. небезпека морських поставок у Чорному морі призводить до руйнування ланцюгів доданої вартості (добування/виращування – доставка сировини – переробка – дистрибуція – утилізація).
9	Екологічні ризики	Загроза виникнення екоциду – руйнівні наслідки пожеж після вибухів та обстрілів, забруднення атмосфери шкідливими речовинами, забруднення землі (після вибуху нафтобаз – бензапіреном) з потраплянням до підземних вод, знищення екосистеми та біорізноманіття, підпали лісів, забруднення Чорного та Азовського морів.

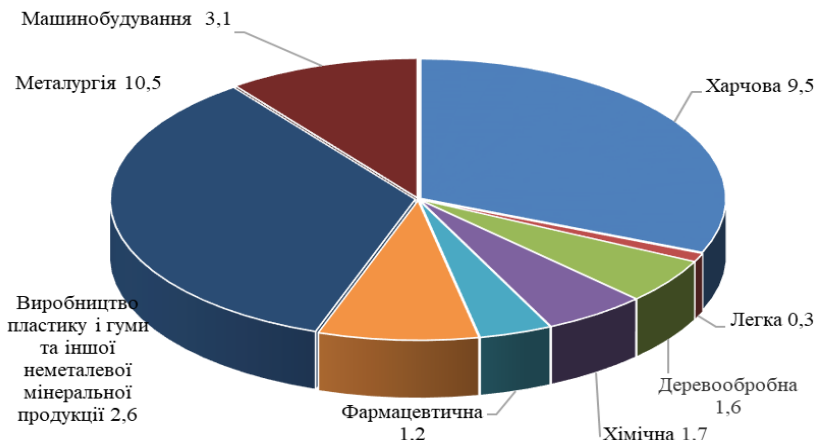
Джерело: авторська розробка

Отже, напад Росії на Україну є трагедією, що стосується не лише України, **це загрози безпеці для всієї планети: гуманітарна, продовольча, екологічна, інформаційна тощо.** Зокрема, для

України вторгнення російських військ та активні бойові дії призвели до руйнування виробничих потужностей та неможливості ведення господарської діяльності. Тому, враховуючи довоєнні показники внеску промислових виробництв в областях України можемо приблизно оцінити втрати для промисловості в цілому та в розрізі окремих галузей. Згідно даних Держстату за 2021 рік обсяги реалізованої промислової продукції склали 3589379 млн грн. Відбуваються втрати промислового потенціалу в повністю або частково окупованих областях (Донецька, Луганська, Харківська, Сумська, Чернігівська, Херсонська), а також в тих областях, де відбуваються активні бойові дії (артилерійські обстріли та бомбардування) – Київська, Миколаївська, Житомирська, Запорізька області, де наразі є неможливим або частково втрачено можливості ведення господарської діяльності. В цілому по переробній промисловості втрати склали 31,48%, а найбільше постраждали такі галузі як: металургія (377911 млн грн), харчова промисловість (342560 млн грн), виробництво пластику, гуми та інших неметалевих виробів (92854 млн грн), що показано на рис. 1.

Таким чином, на сьогодні втрачено більше половини (52% або 1934,1 млрд грн вартості реалізованої промислової продукції довоєнного часу), що показано на рис. 2.

Військова агресія призвела також до втрати робочих місць – більше 1,4 млн осіб. Найбільше постраждала переробна промисловість – третина всіх втрат (1170,6 млрд грн), добувна промисловість – 7,21% (258,9 млрд грн), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 13,92% (509 млрд грн). І це лише орієнтовні втрати, що базуються на обсягах реалізованої продукції за минулий рік. В оцінці не враховано вартість зруйнованих активів та пошкоджених основних засобів, втрати персоналу та втрати від неможливості виконання договорів й інші форс-мажорні витрати.

Рис. 1. Внесок галузей на постраждалих від військової агресії територіях України, у відсотках до обсягу реалізованої продукції в промисловості України 2021 року

Джерело: розроблено авторами [4]

Рис. 2. Втрачений виробничий потенціал на постраждалих від військової агресії територіях України, у відсотках до обсягу реалізованої продукції в промисловості України 2021 року

Джерело: розроблено авторами [4]

Оцінка втрат промислового потенціалу України може стати підґрунтям для розробки стратегічного планування відбудови економіки України та визначення стратегічних пріоритетів її

повоєнної перебудови, а саме трансформація структури економіки за допомогою реалізації організаційно-економічних чинників інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва на основі новітніх цифрових технологій; відновлення пошкоджених міст з можливістю безпечної життєдіяльності населення; покращення довоєнних тенденцій підготовки працівників відносно до технологічних змін; формування стимулюючого середовища для дифузії інновацій та підтримки регіональних виробників – кластерів; зміцнення міжнародного співробітництва та включення українських виробників до вищих ланок глобальних ланцюгів доданої вартості із забезпеченням міжнародних гарантій безпеки.

Список використаних джерел:

1. Caitlin Welsh. Agriculture and Food Security: Casualties of the War in Ukraine. The Center for Strategic and International Studies (CSIS). URL: <https://www.csis.org/analysis/agriculture-and-food-security-casualties-war-ukraine>.
2. Rettberg A. The Legacies of Armed Conflict on Lasting Peace and Development in Latin America. The UN Chronicle, produced by the United Nations Department of Global Communications. United Nations organization. URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/legacies-armed-conflict-lasting-peace-and-development-latin-america>.
3. Підтримують команди та армію: як працює бізнес в умовах війни. Європейська Бізнес Асоціація. 04 березня 2022. URL: <https://eba.com.ua/vtraty-biznesu-za-misyats-vijny>.
4. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.